

8. Food and Agriculture: Emerging Policy Issues. International Institute for Sustainable Development. URL: <https://www.iisd.org/projects/food-and-agriculture-emerging-policy-issues> (дата звернення: 14.12.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-582-5-53>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ АНТИДЕМПІНГОВИХ ЗАХОДІВ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Кілочек Анастасія Андріївна

здобувачка доктора філософії

кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права

Державного торговельно-економічного університету

м. Київ, Україна

У сучасних умовах глобалізації міжнародної торгівлі демпінг залишається одним із найбільш поширених проявів недобросовісної конкуренції. Його сутність полягає в експорті товарів на зовнішні ринки за цінами, нижчими за їхню економічно обґрунтовану вартість. Наслідком такої практики є зростання економічних збитків для вітчизняних галузей, оскільки споживчий попит зміщується на користь імпортних товарів, ціна яких не відображає повного обсягу виробничих витрат, зокрема податкового навантаження, витрат на оплату праці, матеріальних ресурсів та логістику. У результаті національні товаровиробники опиняються в нерівних конкурентних умовах, що обмежує їхні можливості збереження ринкових позицій.

За таких обставин проблема демпінгу набуває особливої актуальності для України в умовах повномасштабної війни, оскільки руйнування інфраструктури, виробничих потужностей та ускладнення логістичних процесів додатково послаблюють здатність вітчизняних підприємств протистояти зовнішньому конкурентному тиску.

У зв'язку з цим, національні товаровиробники потребують ефективних механізмів захисту своїх економічних інтересів. Одним із таких механізмів є звернення до уповноваженого державного органу із заявою про порушення проведення антидемпінгового розслідування щодо імпорту товарів, відповідно до зобов'язань в межах членства у Світовій організації торгівлі (далі – СОТ) та положень Угоди про застосування

статті VI Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року (далі – Антидемпінгова угода).

За результатами проведення торговельного розслідування уповноважений орган може прийняти рішення про застосування антидемпінгових заходів щодо експортера за умови доведення сукупності трьох обов'язкових елементів: факту демпінгу, наявності матеріальної шкоди національній галузі та причинно-наслідкового зв'язку між демпінговим імпортом і завданою шкодою. Саме доведення причинно-наслідкового зв'язку становить найбільшу складність для правозастосовної практики.

Правова вимога до встановлення зазначеного зв'язку безпосередньо закріплена у статті 3.5 «Визначення шкоди» Антидемпінгової угоди, відповідно до якої «демонстрація причинного зв'язку між демпінговим імпортом та шкодою вітчизняній промисловості повинна ґрунтуватися на вивченні всіх відповідних доказів, які мають органи влади. Органи влади також вивчають будь-які відомі фактори, інші, ніж демпінговий імпорт, які водночас завдають шкоди вітчизняній промисловості, а шкода, яка завдається цими іншими факторами, не повинна приписуватися демпінговому імпортові. Фактори, які можуть бути доречними стосовно цього, охоплюють, *inter alia*, обсяги та ціни імпорту, який не продається за демпінговими цінами; зниження попиту або зміни в моделях споживання; обмежувальну торговельну практику та конкуренцію між зарубіжними та вітчизняними виробниками; розвиток технології та показники експорту й продуктивність вітчизняної промисловості» [1].

Вищенаведена вимога знайшла подальше відображення у практиці вирішення спорів СОТ як дотримання державами принципу *non-attribution*, який регламентує відокремлення шкоди від демпінгового імпорту і шкоди від інших факторів. Так, у справі *US – Hot-Rolled Steel (Japan)* та *EC – Bed Linen WT/DS141/RW* наголошено, що «стаття 3.5 Антидемпінгової угоди вимагає від органів розслідування вивчити будь-які «відомі фактори, окрім демпінгового імпорту», які завдають шкоди вітчизняній індустрії «одночасно» з демпінговим імпортом. органи влади повинні забезпечити, щоб шкода, завдана вітчизняній індустрії цими іншими факторами, не приписувалася (не атрибутовалася) демпінговому імпорту та надати належну оцінку шкідливому впливу цих інших відомих факторів щоб відокремити та розрізнити шкідливі наслідки різних факторів» [2, с. 59–60].

Ці міжнародні правові стандарти знаходять своє пряме відображення і в системі торговельного захисту Європейського Союзу (далі – ЄС). Встановлення детермінованого зв'язку між демпінговим імпортом та збитками промисловості в ЄС базується на дотриманні положень Регламенту (ЄС) 2016/1036 Європейського Парламенту та Ради

від 8 червня 2016 року про захист від демпінгового імпорту з країн, що не є членами Європейського Союзу (далі – Регламент). Відповідно до статті 3(7) Регламенту «відомі чинники, крім демпінгового імпорту, які одночасно завдають шкоди галузі Союзу, також повинні бути досліджені для того, щоб шкода, заподіяна цими іншими чинниками, не була приписана демпінговому імпорту згідно з пунктом 6» [3].

У контексті адміністративної процедури, Європейська Комісія визначає аналіз причинно-наслідкового зв'язку як обов'язкову перевірку того, чи завдає демпінговий імпорт шкоди вітчизняній індустрії в розумінні положення Регламенту. Як приклад, згідно з положеннями 41-го Щорічного звіту Комісії перед Європейським Парламентом та Радою про антидемпінгову, антисубсидійну та захисну діяльність ЄС, а також використання інструментів торговельного захисту третіми країнами стосовно ЄС у 2022 році (далі – Звіт), алгоритм дій «передбачає не лише фіксацію збитків, а й розмежування впливу демпінгу від «інших відомих факторів, які могли одночасно сприяти погіршенню стану галузі Союзу» [4].

Ключовим аналітичним інструментом у вищенаведеному процесі виступає розрахунок цінового тиску. Комісія систематично застосовує методологію «price undercutting» (цінове заниження), яка базується на порівнянні «середньозважених цін експортерів-виробників із середньозваженими цінами виробників Союзу». Встановлення низької маржі заниження ціни при високих показниках збитків галузі змушує Комісію проводити поглиблений аналіз неатрибуції для виявлення реального джерела шкоди [4].

Завершальним етапом аналізу є оцінка динаміки економічних показників через призму «micro and macro indicators». У Звіті викладено, що Комісія аналізує макропоказники (частка ринку, обсяг виробництва) у поєднанні з мікропоказниками (прибутковість, інвестиції, грошові потоки). Такий комплексний підхід дозволяє ідентифікувати випадки, коли шкода спричинена «експортною діяльністю самих виробників ЄС» або «змінami в структурі споживання», що є критично важливим для дотримання методологічної чистоти принципу non-attribution [4].

Аналогічний підхід відображено в національному законодавстві України, яке значною мірою імплементує положення Антидемпінгової угоди. Зокрема, методологія антидемпінгових розслідувань відповідно до статей 9 та 10 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» базується на такому алгоритмі: зіставлення цін (порівняння нормальної вартості з експортною ціною), розрахунок маржі як різниці між скоригованими цінами та оцінка шкоди через аналіз негативного впливу імпорту на економічні показники національного виробника.

Центральним елементом аналізу причинно-наслідкового зв'язку у національній практиці є дотримання принципу non-attribution, що визначено частинами п'ятою та шостою статті 10 наведеного Закону «вивчення впливу демпінгового імпорту на національного товаровиробника включає оцінку всіх економічних факторів та показників, що стосуються становища національного товаровиробника, в тому числі того факту, що національний товаровиробник ще перебуває в стадії відновлення від наслідків минулого демпінгу або субсидування, величини фактичної демпінгової маржі, фактичного і потенційного зниження обсягів продажу, прибутків виробництва продукції, частки на ринку, продуктивності, прибутку від інвестицій, використання потужностей; факторів, що впливають на ціни національного товаровиробника; фактичного та потенційного негативного впливу на рух готівки, матеріально-виробничі запаси, зайнятість, заробітну плату, економічне зростання, здатність збільшувати капітал або інвестиції. Цей перелік не є вичерпним, і один або кілька цих факторів не можуть самі по собі обов'язково мати вирішальне значення для прийняття рішення» [5].

«Заподіяння демпінговим імпортом шкоди доводиться у процесі розгляду відповідними доказами, які стосуються певного антидемпінгового розслідування і подані Міністерству. При цьому необхідно довести, що обсяги та (або) рівні цін, спричиняють для національного товаровиробника настання наслідку, передбаченого частиною п'ятою цієї статті, і цей наслідок є істотним. Доведення причинно-наслідкового зв'язку між демпінговим імпортом та шкодою, заподіяною національному товаровиробнику, ґрунтується на дослідженні всіх доказів стосовно предмета розслідування, що є у розпорядженні Міністерства» [5].

Варто зауважити, що незважаючи на формальну відповідність національного законодавства міжнародним стандартам, ключовим викликом для системи торговельного захисту України залишається трансформація від нормативного запозичення положень Антидемпінгової угоди до практичної реалізації стандартів доказування, усталених у правозастосовній практиці ЄС, оскільки аналіз причин шкоди уповноваженим органом розслідування нерідко зводиться до описового переліку чинників без їхнього кількісного та аналітичного відмежування від впливу демпінгового імпорту. Натомість практика ЄС, що відображена у Звіті, базується на застосуванні економетричних інструментів і кількісних моделей, спрямованих на визначенні кожного чинника у формуванні загального стану галузі для прийняття рішення про застосування антидемпінгових заходів.

З огляду на зазначене, за відсутності переходу до подібного аналітичного моделювання принцип non-attribution в українській системі торговельного захисту зберігатиме переважно декларативний характер. Недостатня методологічна прозорість у звітах уповноваженого органу

та спрощений підхід до аналізу причинно-наслідкового зв'язку істотно підвищують ризики успішного судового оскарження застосованих Україною антидемпінгових заходів як у національних юрисдикціях, так і в межах механізмів вирішення спорів СОТ.

Література:

1. Угода про застосування статті VI Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року: міжнар. док. від 15 квіт. 1994 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_010

2. European Communities – Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-Type Bed Linen from India: Recourse to Article 21.5 of the DSU by India : Panel Report, 29 Nov. 2002. WT/DS141/RW. P. 59–60. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/141_rw_a_e.pdf

3. Про захист від демпінгового імпорту з країн, що не є членами Європейського Союзу : Регламент (ЄС) 2016/1036 Європейського Парламенту та Ради від 8 черв. 2016 р. // Official Journal of the European Union. 2016. L 176. P. 21–54. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/1036/oj>

4. 41st Annual Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the EU's Anti-Dumping, Anti-Subsidy and Safeguard Activities (2022) : COM(2023) 506 final. *Brussels*, 2023. 28 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52023DC0506>

5. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : Закон України від 22 груд. 1998 р. № 330-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-14>